

Stevig Ouderschap

Duizenden Nederlandse kinderen leven elke dag in angst en pijn. Helaas zal kindermishandeling waarschijnlijk nooit helemaal verdwijnen, maar elk middel om het te laten verminderen is de moeite waard. Het project Stevig Ouderschap doet dit door ouders hulp bij de opvoeding te bieden. Voorkomen is immers beter dan genezen.

Kinderarts Noor Landsmeer van het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC) ziet in haar praktijk veel mishandelde kinderen. Zij zag bijvoorbeeld een kind van 5

‘Er zijn maar weinig ouders die met opzet niet goed voor hun kinderen zorgen, laat staan met opzet hun kinderen mishandelen.’

maanden met een gebroken arm-pje. Toen ze röntgenfoto's nam, bleek dat er nog vijf oudere breuken te zien waren. Waarom grijpen we niet eerder in?, vroeg zij zich af. Deze en vele andere tragische voorbeelden waren voor de kinderarts in 2000 de aanleiding om een project te starten dat tot doel had een manier te vinden om deze kinderen en hun ouders eerder hulp te kunnen bieden. Hulp ook voor ouders, want de kinderarts ging er in haar project van uit dat verreweg de meeste gevallen van kindermishandeling niet voortkomen uit sadisme maar uit onmacht van ouders in problemen. Intensieve begeleiding van de jonge vader en

moeder moest problemen die tot mishandeling kunnen leiden kunnen voorkomen, was haar uitgangspunt.

Vroegtijdig opsporen

Er moest een manier gevonden worden om deze risicogezinnen direct na een geboorte op te sporen. Het uitgangspunt werd breder geformuleerd dan alleen het voorkomen van kindermishandeling. Bij mishandeling wordt al gauw gedacht aan slaan en andere vormen van fysiek geweld. Hoe erg dat ook is, vaak hebben kinderen in hun latere leven nog meer last van het ontbreken van een veilige omgeving waarin ze zich kunnen ontwikkelen. Mishandeling is daar soms een uiteindelijk gevolg van, maar ook daar waar dat niet direct voorkomt, hebben ouders behoefte aan ondersteuning.

In de meeste gezinnen gaat het gelukkig goed, en betrouwbare cijfers over het aantal mishandelde

kinderen zijn moeilijk te geven. Maar volgens schattingen zouden elk jaar vijftig- tot tachtigduizend kinderen worden mishandeld in Nederland. Bij kinderen met botbreuken is naar schatting tien procent aan mishandeling te wijten. Dat is veel. Het zou betekenen dat de gemiddelde kinderarts regelmatig met het fenomeen in aanraking komt. Artsen kunnen mishandeling herkennen en aankaarten, maar kinderarts Noor Landsmeer stelt na onderzoek dat dit voor hen vaak moeilijk is. Een gebrek aan kennis is daarvan een van de redenen. Het probleem wordt volgens haar onderschat. Bovendien is het te laat als het kwaad al is geschied. Vroegtijdig opsporen dus van gezinnen die in een sociaal isolement leven en waar ouders bijvoorbeeld psychische problemen hebben. Er werd binnen het project Oké (Ouder Kind Extra), zoals het eerst heette, een vragenlijst ontwikkeld. Deze werd in de onder-

zoeksfase aan alle aanstaande ouders in het onderzoeksgebied (de noordelijke helft van Zuid-Holland) aangeboden. Ouders konden reageren op stellingen als: 'ik vind dat ik als kind veel geslagen ben', 'ik verwacht dat ik genoeg steun zal krijgen van mijn partner bij het verzorgen van onze kinderen' en 'ik zou willen dat ik meer mensen in mijn omgeving had waar ik voor wat steun op zou kunnen terugvallen'. Zo ontstond een beeld van de positie van het gezin. Orthopedagoog Merian Bouwmeester voerde het onderzoek uit. 'Alle ouders in het onderzoeksgebied kregen die vragenlijst. We wilden van tevoren niet een bepaalde groep selecteren, want opvoedingsproblemen kunnen in elk gezin optreden.'

Schrijnende gevallen

Iets meer dan de helft van de negenduizend ouders vulde de vragenlijst in. Dat lijkt weinig, maar omdat het zo'n gevoelig onderwerp is had Bouwmeester ook niet verwacht dat alle ouders bereid zouden zijn om de lijst in te vullen.

‘Sociale isolatie vormt een belangrijk risico op het ontstaan van problemen die tot kindermishandeling kunnen leiden.’

‘Het is natuurlijk belangrijk om te onderzoeken welke ouders de lijst niet wilden invullen. Misschien zitten daar wel heel veel risicogezinnen tussen. Aan de andere kant hebben we niet de illusie dat we elk geval van (mogelijke) kindermishandeling kunnen opsporen en

Nationale Dag Kraamzorg

Wil je meer weten over Stevig Ouderschap en wat jij kunt betekenen om risicogezinnen de juiste hulp aan te bieden en eventuele kindermishandeling te voorkomen? Bezoek dan de Nationale Dag Kraamzorg (zie pagina 14). Op die dag verzorgt Merian Bouwmeester een lezing over dit project. Zij vertelt dan onder meer wat jij als kraamverzorgende kunt doen. Meer informatie vinden over Stevig Ouderschap vind je ook op: www.stevigouderschap.nl.

voorkomen.' Door een vergelijking te maken met het percentage meldingen bij het Meldpunt Kindermishandeling tussen de groepen die de lijst wel invulden en degenen die daar niet bereid toe waren, ontstond het vermoeden dat onder de niet-invullers relatief veel gezinnen zitten die goed voor hun kinderen zorgen. Maar Bouwmeester geeft toe dat er binnen de groep die niet wilde meewerken met het invullen van de vragenlijst een groep verborgen kan zitten met schrijnende gevallen. In het onderzoek werden die gezinnen niet verder benaderd.

Ook JGZ-verpleegkundigen vulden een vragenlijst in, onder andere met de vraag of ze zich zorgen maakten over hun gezinnen. Uit al die vragenlijsten kwam 14 procent van de gezinnen in aanmerking voor hulp. Uiteindelijk wilden 500 gezinnen meedoen met het project. In de onderzoeksfase van het project werd besloten om aan de helft hulp te bieden en aan de andere helft niet, om zo achteraf een goede vergelijking te kunnen maken of de aangeboden hulp werkt.

Duwtje in de rug

De geselecteerde ouders (250 gezinnen) kregen zes huisbezoeken van een speciaal daarvoor getrainde JGZ-verpleegkundige, vanaf de geboorte totdat het kind anderhalf was. De verpleegkundige besteedde aandacht aan de ontwikkeling en gezondheid van het kind, maar ook aan zaken als interactie tussen ouder en kind en het dagelijkse ritme daarin. De verpleegkundige probeerde eventuele problemen samen met de ouders op te lossen en verwees zo nodig naar aanvullende ondersteuning. Tijdens de huisbezoeken werd ver-

der onder meer besproken welke verwachtingen ouders van hun kind hadden en hoe de ouders het ouderschap beleven. Verder werd ingegaan op de vragen of zorgen waar het gezin mee zat. De ver-

'In Nederland zijn we heel voorzichtig met ons te willen "bemoeien" met de opvoeding van andermans kinderen.'

pleegkundige gaf ook voorlichting over bijvoorbeeld de ontwikkelingsfasen van het kind en gaf advies over de opvoeding. En moeders kregen een duwtje in de rug om wél op die op het oog aardige buurvrouw af te stappen. Onderzoek heeft uitgewezen dat sociale isolatie een belangrijk risico vormt voor het ontstaan van problemen die tot kindermishandeling kunnen leiden. Na evaluatie van het project bleek dat er een belangrijk verschil zat tussen de ouders die wel hulp hadden gekregen en de gezinnen die het zonder hadden moeten doen. De ouders waren positief en blij met de hulp en gaven in grote meerderheid aan veel steun te hebben gehad aan de huisbezoeken. Bouwmeester hoopt in de toekomst opnieuw in Zuid-Holland onderzoek te doen, om te kijken of de huisbezoeken een blijvend effect hebben.

Pure winst

Na de proeffase is het project omgedoopt tot 'Stevig Ouderschap' en onder leiding van Merian Bouwmeester aangeboden aan de consultatiebureaus. Bouwmeester: 'In Nederland zijn we heel voor-

zichtig met ons te willen "bemoeien" met de opvoeding van andermans kinderen. In een aantal andere Europese landen is een aanbod zoals in 'Stevig Ouderschap' veel normaler. Gelukkig gaan we langzaam leren zien dat het geen bemoeien is, maar hulp aanbieden aan mensen die dat nodig hebben.' Zo'n 20 JGZ-organisaties werken momenteel met 'Stevig Ouderschap'. Je zou zeggen, waarom niet overal? 'Helaas, zo makkelijk gaat dat niet', vertelt Bouwmeester. 'Het kost geld om deze hulp aan te bieden en de JGZ is afhankelijk van gemeentelijke financiering. En hoe graag iedereen ook kindermishandeling wil bestrijden, toch gaat het langzaam als er ook geld gevonden moet worden.' Binnen de instellingen die meedoen werken speciaal

daarvoor opgeleide verpleegkundigen. Om te bewaken dat overal in het land het project op dezelfde manier uitgevoerd wordt, is de Vereniging Stevig Ouderschap opgericht. De organisaties die 'Stevig Ouderschap' aanbieden moeten lid van die vereniging worden. Merian Bouwmeester heeft de organisatie van de vereniging in handen en verzorgt een deel van de opleidingen. 'In de komende jaren hoop ik dat meer consultatiebureaus aan het werk gaan met "Stevig Ouderschap". Het project heeft bewezen risicogezinnen in kaart te kunnen brengen en effectieve hulp te kunnen geven. Elke ouder die hiermee een stapje verder komt, is meegenomen. Elk kind dat door "Stevig Ouderschap" een betere start in het leven krijgt is pure winst.'

Tips voor kraamverzorgenden

Als je kraamt in een gezin waarvan je vermoedt dat ouders problemen hebben met de opvoeding van hun kinderen, lijkt het heel moeilijk om daar iets mee te doen. 'De praktijk wijst uit', zegt Merian Bouwmeester, 'dat ouders vaak blij zijn als je er over begint. Er zijn maar weinig ouders die met opzet niet goed voor hun kinderen zorgen, laat staan met opzet hun kinderen mishandelen. Het zijn ouders die in de knoop zitten met zichzelf. Als je er zo naar kunt kijken kun je bijvoorbeeld vragen stellen als: "het is best moeilijk om kinderen groot te brengen, vindt u niet?", of "er zijn veel ouders die heel erg hun best doen om voor hun kinderen te zorgen, en ook al houd je heel van ze, toch lukt het niet altijd om lief voor ze te zijn". Vaak zul je zien dat ouders daar positief op ingaan', zegt Bouwmeester, 'en de uitgestoken hand aanmerken. Dan is het ijs gebroken, de ouders weten dat ze niet meteen veroordeeld worden, maar dat je ze wilt helpen.' Vervolgens kan de kraamverzorgende helpen om de ouders in contact te brengen met een JGZ-verpleegkundige of andere hulpverleners. Zo kan veel ellende voorkomen worden. Het project 'Stevig Ouderschap' wordt nog lang niet overal aangeboden, maar waar dat wel het geval is, kan de kraamverzorgende stimuleren om in te gaan op het aanbod van huisbezoeken. Stevig Ouderschap is in de eerste plaats bedoeld als preventie voor die gezinnen waar kindermishandeling nog niet aan de orde is. Met behulp van de huisbezoeken hoopt het project die ouders zodanig te steunen dat problemen worden opgelost en dat het kind in een veilige omgeving kan opgroeien. In gezinnen waar mishandeling al voorkomt, is natuurlijk ook hulp nodig, en kan de kraamverzorgende proberen om hulp te vragen. Natuurlijk is het ook belangrijk om jezelf niet te forceren en te accepteren dat het je niet lukt om deze stappen te nemen als je bang bent voor je eigen veiligheid. Maar ook dan kun je de ouders en het kind helpen door erover te praten met je collega's en je leidinggevende. Samen kun je dan zoeken naar de juiste benadering. Laat het er in ieder geval niet bij zitten!'